

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 12, jaargang 3, december 2003

Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl. Uitgave: Vereniging PBC's.

Van de redactie

Al weer een dik nummer: feiten en opinies.

Wim Keizer
18 december 2003

Koepelconvenant krijgt zwaar-weer-bijlage (2)

VNG, IPO en OCenW werken nog aan de bijlage bij het Koepelconvenant, waar de vorige Nieuwsbrief over berichtte. Ambtelijk hopen de partijen er in januari uit te komen, waarna het geheel dan in maart bestuurlijk kan worden beklonken. Zoals vorige maand gemeld, willen de partners *een lager tempo* bij de invoering van basisbibliotheken, omdat de gemeenten financieel onder druk staan.

Twee jaar Koepelconvenant: drie zwakke punten; een evaluatie

Deze maand bestaat het Koepelconvenant twee jaar. Wie de tekst er nog eens op naleest, ziet opnieuw - en door de ervaringen van de afgelopen jaren in versterkte mate - de **drie** zwakke punten.

1. Doelmatigheid/schaalgrootte

Het Koepelconvenant pleit als eerste punt onder de Hoofdlijnen voor een stelsel met **vergaande doelmatigheid**. In dat verband kiest het convenant voor schaalvergroting van bibliotheken en voor "het concept van de basisbibliotheek", zonder een uitspraak te doen over de schaalgrootte en de minimumeisen. De stuurgroep-Meijer noemde als minimum 30.000 tot 35.000 inwoners, maar de

gemeenten vonden deze indicatie voor het Koepelconvenant te dwingend.

Regionale samenwerking van bibliotheken is, in navolging van andere instellingen, logisch en dus toe te juichen. De vraag is echter of deze samenwerking, zonder een minimumomvang te noemen, vanzelf "vergaande doelmatigheid" met zich meebrengt. Het Koepelconvenant gaat er van uit dat vorming van basisbibliotheken automatisch schaalvergroting betekent en dus kostenbesparingen veroorzaakt. **Vergeeten is** echter dat bibliotheken door uitbesteding van (veel) taken aan een PBC al behoorlijk profiteren van een provinciale, en in het geval van ProBiblio zelfs bovenprovinciale, schaalgrootte. *Geheel los van de provinciale subsidie* betekent loslaten van deze schaalgrootte *kostenvermeerdering* in plaats van besparingen. Een aantal basisbibliotheken-in-wording heeft niet alleen de neiging om samen te werken op taken die de deelnemers nu *niet* aan een PBC uitbesteden (dat bespaart inderdaad kosten), maar ook om zelf taken te gaan verrichten die deelnemers tot nu toe aan een PBC uitbesteden (het verschijnsel "mini-PBC"). En dat laatste kost ze geld. Hoe kleiner de basisbibliotheek, hoe meer.

2. Directievoering en werkgeverschap

Het Koepelconvenant ging er van uit dat het bedrag van 11 miljoen gulden (5,5 miljoen euro) specifiek bestemd was om de (basis)bibliotheken zelf de directievoering en de financiële administratie te kunnen laten overnemen. **Vergeeten is** dat die basisbibliotheken er niet onmiddellijk waren en dat er geen enkele consensus bestaat over de gewenste omvang of inhoud. Nu we twee jaar verder zijn, zien we dat de gelden over 2001, 2002 en 2003 overal aan besteed zijn, *behalve* aan laten overnemen van de directievoering. Van het geld is een zeer klein deel bij inhoudelijke vernieuwing terechtgekomen. Van het overgrote deel dat gestoken is in

de structurele kant is - de gunstige uitzonderingen Groningen, Drenthe en Overijssel daargelaten - een groot deel bij organisatieadviesbureaus beland. AA, B&C, BMC, DVC, E t/m ZA: LET OP, ingaand 2007 ligt er nog € 20 miljoen extra te wachten, als het geld niet aan afkoop leenrecht wordt besteed.

Het startgeld voor laten overnemen van directievoering en werkgeverschap door basisbibliotheken is nu weg. (In Groningen, Drenthe en Overijssel is gekozen voor handhaving centraal werkgeverschap waar het er al was).

Het kan interessant zijn eens te vragen wat het personeel van de kleinere bibliotheken eigenlijk zelf vindt van het werkgeverschap. *Voor een belangrijk deel zijn dit wel de mensen die de bibliotheekvernieuwing daadwerkelijk moeten gaan vormgeven.* Hun stem wordt tot nu toe nog maar weinig gehoord. Hebben zij er wel trek in om over te stappen naar een basisbibliotheek die een kleinere schaal heeft dan de provinciale of bovenprovinciale schaal (met bijbehorende P&O-ondersteuning) waar zij nu aan gewend zijn?

3. ICT en bibliotheekwerk

Het Koepelconvenant stelde dat de partijen het noodzakelijk achten dat "de nieuwe digitale informatie- en communicatietechnologie wordt geïntegreerd in de dienstverlening van basisbibliotheken". (Met deze ambitieuze zin werd waarschijnlijk bedoeld dat de bibliotheken bij hun dienstverlening gebruik maken van de mogelijkheden die ICT biedt en niet dat ze de hele ICT gaan integreren, want wat dat betreft kun je de zin beter omdraaien en zeggen dat de bibliotheken al hard op weg zijn zelf geïntegreerd te worden in de ICT. De vraag is of *Bibliotheek.nl* dat echt kan tegenhouden, wat niet wegneemt dat we het zeker moeten proberen).

Vergeeten is dat het voor het door de VOB gehanteerde omslagstelsel voor de ontwikkeling van Bibliotheek.nl - in feite *de belangrijkste vorm van bibliotheekvernieuwing die al gaande is* - helemaal niets uit maakt of we met bibliotheken binnen de gemeentegrens of met bovengemeentelijke basisbibliotheken te maken hebben. Het gaat gewoon om een bedrag per inwoner werkgebied. En naar

de mate waarin bibliotheken minder doen aan kostenefficiëntie door taken op een behoorlijk grote schaal uit te besteden, hebben ze minder mogelijkheden om bij te dragen aan het omslagstelsel.

Conclusie

*Conclusie: het Koepelconvenant vergat - bewust of onbewust - nogal wat. Dat gaat zich nu wreken, de spanningen gaan oplopen, de provincies worden belaagd met brieven van gemeenten die hun **regisseur** vragen hoe het, vooral financieel, allemaal verder gaat.*

Spanningsvelden

Er zijn twee soorten spanningsvelden te constateren:

Als **eerste** de spanning tussen de ambities op het gebied van Bibliotheek.nl, zoals gepropageerd door "Den Haag" en de ambities van lokale bibliotheken (in wisselwerking met gemeenteambtenaren en portefeuillehouders) die hun vestiging qua fysieke uitstraling en dienstverlening up-to-date willen houden en die er weinig voor voelen met gemeentegelden o.a. virtuele onderwijsdoelen mede te financieren.

Door de gemeentelijke bezuinigingen wordt deze spanning groter. Tijdens de laatste VOB-ledenvergadering hebben de leden een motie van de OB Den Haag aangenomen, waarin bepleit wordt geen enkele uitspraak te doen over een verhoging van de bijdrage van de bibliotheken voor Bibliotheek.nl, maar de feitelijke vormgeving en financiering van grote projecten als Bibliotheek.nl door een werkgroep van Verenigingsbureau en het bibliotheekveld te laten voorbereiden.

Als **tweede** bij gemeenten en bibliotheken de spanning tussen *economische motieven* en *politieke motieven* (neiging tot autonomie, tot soevereiniteit in eigen kring).

Er zijn nu bibliotheken met een aanzienlijk kleiner werkgebied dan 30.000 inwoners die, vaak al in een ver verleden, besloten hebben weinig diensten aan een PBC uit te besteden en ook de directievoering zelf ter hand te nemen. Dat kost ze (en hun gemeente) geld, maar blijktbaar is het daar *een politiek feit* dat men dat geld graag

over heeft voor de eigen, als zodanig beleefde autonomie. Omgekeerd zijn er nu bibliotheken die aanzienlijk groter zijn dan 30.000 inwoners - tot Emmen met 108.000 inwoners aan toe - die het economische motief voorop stellen en veel taken, inclusief de directievoering, uitbesteden aan een organisatie op provinciale schaal, de PBC.

Het is de moeite waard eens goed uit te zoeken waarom er eigenlijk zulke verschillende keuzes worden gemaakt. Waarom is, om een willekeurig voorbeeld te noemen, de OB Heiloo (22.000 inwoners) "zelfstandig" en waarom is de OB Emmen (108.000 inwoners) "aangesloten". Liggen er rationele, objectief te verklaren redenen aan ten grondslag, of is het een kwestie van gevoel, van subjectieve belevingen van de betrokken mensen? We leven in een "informatiemaatschappij", een "kennissamenleving", maar worden besluiten niet vooral op emotionele gronden genomen?

Het Koepelconvenant legde een direct verband tussen "gemeentelijk opdrachtgeverschap" en eigen directievoering van de bibliotheek. **Dat is onzin.** Een gemeente kan haar opdrachtgeverschap t.a.v. een (basis)bibliotheek heel goed vervullen door het vastleggen van de gewenste output-eisen en de bibliotheek aanmoedigen de directievoering op economisch verantwoorde schaal uit te besteden. De gemeente Emmen is niet minder opdrachtgever dan de gemeente Heiloo.

Wat we nu al jaren zien bij OB-en binnen de gemeentegrens, zullen we straks ook zien bij de nieuwe, bovengemeentelijke BB-en: de spanning tussen de keuze voor *politieke motieven* en voor *economische motieven* (met behoud van zeggenschap over de front-office-taken bibliotheek-inhoudelijke back-office-taken en facilitaire taken op zo groot mogelijke schaal samen organiseren).

Gezien de bovenbeschreven ervaringen met de huidige OB-en, valt het te verwachten dat er zelfbewuste stand-alone-BB-en zullen komen met een omvang die veel kleiner is dan de schaal van een middelgrote provincie en dat betrokkenen dat (letterlijk) "koste wat het kost" zullen doorzetten. Dan krijgen we het Raad-voor-Cultuur-model; niet met

400.000 à 500.000 inwoners, maar met 50.000 à 200.000 inwoners. Is daar iets op tegen? De zelfbewuste stand-alone-BB zit toch in een *landelijk* netwerk? Een betrekkelijk kleine organisatie kan toch veel kwaliteit bieden en erg innovatief zijn? Ging de innovatieprijs 2003 niet naar de OB Smalingerland (met een werkgebied van 53.000 inwoners de enige Friese bibliotheek die niet meeding in de opschaling naar bibliotheekclusters van minimaal ca. 80.000 inwoners).

- Er zijn bibliotheken die *weinig* kosten en *weinig* bieden. Daar kan de politiek voor kiezen, ook in het geval van de nieuwe BB-en.
- Er zijn bibliotheken die *veel* kosten en *veel* bieden. Dat kan ook een politieke keus zijn, maar het is economisch gezien niet de meest verstandige. Een op zichzelf inhoudelijk goede stand-alone-BB zit al gauw in deze categorie.
- Er zijn bibliotheken die *veel* kosten en *weinig* bieden. Ook dat kan een politieke keus zijn, maar het is zeker de onverstandigste keus.
- Er zijn bibliotheken die *weinig* kosten en *veel* bieden. Dat is de verstandigste keus die de politiek kan maken. Dit is wat het Koepelconvenant zou moeten beogen: *vergaande doelmatigheid en veel kwaliteit*. Alleen te bereiken door te kiezen voor een economisch verantwoorde schaalgrootte voor de backoffice-diensten en facilitaire diensten.

Drie alternatieven

De provincies kunnen door hun subsidie-inzet *ongewenste* ontwikkelingen niet echt tegenhouden, maar wel sturend optreden door *gewenste* ontwikkelingen flink te bevorderen. Drie alternatieven voor stand-alone-BB-en van 50.000 tot 200.000 inwoners zijn:

- Het Groningse, Drentse of Overijsselse **netwerkmodel**: overwegend (maar niet allemaal) kleine basisbibliotheken, veelal binnen de gemeentegrens, maar samenwerkend in een provinciaal netwerk met de PBC-nieuwe-stijl als organisatie *van en voor de bibliotheken*. Geen wezenlijke verandering t.a.v. het werkgeverschap. Op weg naar een provinciebrede basisbibliotheek als modern netwerk. Met duidelijke afspraken over ieders rol in het kennis-centrum en de innovatie. In Overijssel ligt

e.e.a. vast in convenanten tussen alle betrokkenen.

- Het **model van de Raad voor Cultuur** uit 1998, maar dan **een slag groter**: geen integrale bibliotheekorganisaties van 400.000 tot 500.000 inwoners, maar (in provincies boven deze omvang) van 700.000 tot 1 miljoen inwoners, met de huidige OB Amsterdam als mooi praktijkvoorbeeld (*zie model 1 hieronder*): het basisbibliotheekconcept, het PBC-concept en het netwerkconcept in elkaar geschoven. Geen competentiestrijd over wie wat moet doen. De provincie kan dit bevorderen door haar subsidie aan dergelijke organisaties te geven. Naast Amsterdam zou je er in Noord-Holland (2,5 miljoen inwoners) nog maar 2 andere nodig hebben, als de hele provincie te groot zou zijn voor één Basisbibliotheek Noord-Holland. Ook in Noord-Brabant (2,4 miljoen) zou 3 kunnen volstaan. In Zuid-Holland (3,5 miljoen) zou je wellicht op 3 of 4 uitkomen. Uiteraard betekent dit model in deze grote provincies opsplitsing van de bestaande PBC's.
- Naast de opschaling van het bibliotheekniveau ook het huidige **provinciale PBC-model opschalen** tot minimaal zo'n 4 miljoen inwoners: grotere basisbibliotheken besteden uit doelmatigheidsoverwegingen taken uit aan ProBasisbiblio Noord, ProBasisbiblio Oost (of Noord en Oost samen), ProBasisbiblio West en ProBasisbiblio Zuid (*zie model 2 hieronder*). De provincies subsidiëren de ProBasisbiblio's (PBB's). In dit model is het begrip "netwerk" echter lastiger in te vullen dan binnen de provinciegrens.

Per provincie of per landsdeel hoeven natuurlijk niet dezelfde alternatieven te worden gekozen. Maar als in bepaalde provincies geen van deze alternatieven er komen, is het wel de vraag wie de rekening gaat betalen en dus het kind van de rekening wordt.

Model 1. **PBC = Basisbibliotheek**

Er is in Nederland een provincie met 773.000 inwoners. Dat is meer dan

Flevoland, Zeeland, Drenthe, Groningen of Friesland.

Deze provincie bestaat uit 16 gemeenten, waarvan:

- 2 tussen 10.000 - 30.000 inwoners;
- 9 tussen 30.000 - 50.000 inwoners;
- 2 tussen 50.000 - 80.000 inwoners;
- 3 meer dan 80.000 inwoners.

De bibliotheken in deze gemeenten (in de meeste gevallen met meerdere vestigingen) hebben per gemeente een eigen beleid en een eigen begroting. Maar ze hebben besloten te kiezen voor:

- een centraal werkgeverschap bij de PBC;
- één directie;
- één gezamenlijk automatiserings-systeem.

Het is dus een PBC waar alle andere PBC's in Nederland jaloers op kunnen zijn: de gemeenten hebben uit economische overwegingen voor de belangrijke zaken gekozen voor de provinciale schaal-grootte. Vroeger zagen de PBC's als ideaal model het Engelse county-model: alle bibliotheken in gemeenten tot 100.000 inwoners waren automatisch onderdeel van de county library. In Nederland is dit in één provincie gerealiseerd. De naam van deze provincie: Amsterdam. Omdat de huizen er dicht op elkaar staan, noemen we deze provincie liever stad. Amsterdam bestaat uit 14 stadsdelen of deelgemeenten, met een eigen financiële verantwoordelijkheid voor o.a. de bibliotheek. Het zogenaamde "opdrachtgeverschap", waar het Koepelconvenant veel waarde aan hecht, ligt dus bij de deelgemeenten. Maar niettemin zijn de directievoering en het werkgeverschap uitbesteed aan de PBC, de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA). Omdat er een sterke eenheid van beleid is, met behoud van de eigen eindverantwoordelijkheid van de gemeenten, kun je zeggen dat in deze provincie PBC en Basisbibliotheek samenvallen: PBC = Basisbibliotheek. Behalve voor de 14 deelgemeenten, werkt de OBA ook voor de gewone gemeenten Diemen en Ouder-Amstel.

De stadsdelen en de gemeenten Diemen en Ouder-Amstel, maar ook de Centrale Stad betalen zogenaamde doorberekende kosten, dat zijn de kosten voor de OBA-afdelingen: Directie, Secretariaat, Beheer, P&O, ICT, Financiën, Invaliddienst en

Marketing, PR en communicatie. Voor deze afdelingen zijn verdeelsleutels bedacht waarmee alle kosten van deze zogenaamde O&T-diensten (Ondersteuning en Toelevering) worden gedekt.

Het zijn dus geen kosten van de centrale bibliotheek, want die betaalt zelf ook mee aan deze diensten. Daarom kan de OBA o.a. ook zeggen dat de kosten van de vestigingen niet stijgen door de komst van de nieuwe centrale bibliotheek. Die wordt n.l. volledig door de Centrale Stad betaald.

Het is waar, Amsterdam is geen gewone provincie. Maar waarom zou elders *niet* kunnen, wat in Amsterdam en omgeving *wel* kan?

Het plaatje ziet er qua inwonertal zo uit:

Stadsdeel (deelgemeente):	Inw.:
Centrum	78.900
Noord	87.600
Zeeburg	39.700
Oost/Watergraafsmeer	58.200
Osdorp	43.400
Geuzenveld/Slotermeer	40.600
De Baarsjes	34.400
Oud-Zuid	82.700
Slotervaart/Overtoomse Veld	44.400
Bos en Lommer	30.800
Oud-West	31.800
Westerpark	33.800
Zuider-Amstel	46.200
Zuid-Oost	83.500
<i>Totaal Amsterdam</i>	<i>736.000</i>
<i>Gemeente</i>	
Diemen	24.000
Ouder-Amstel	13.000
<i>Totaal OB Amsterdam</i>	<i>773.000</i>

Model 2. Vier of drie ProBasisbiblio's (PBB's)?

Een motie van de fracties in Gelderland over intensieve samenwerking tussen Biblioservice Gelderland en de OBD (zie bericht verderop) doet de vraag rijzen of het voorbeeld van de PBC's Noord- en Zuid-Holland – in 1996 gefuseerd tot ProBiblio – navolging zal vinden.

Iedere organisatieadviseur zegt dat van alle samenwerkingsvormen alleen fusie echt efficiencywinst oplevert. Maar we

weten ook allemaal dat er bij fusies altijd wel één of twee zittende directeuren sneuvelen.

Toch is het interessant na te gaan hoe het landschap er uit zou zien als er meer PBC's gaan fuseren. Overijssel en Gelderland hebben samen 3 miljoen inwoners. Nog een beetje aan de kleine kant vergeleken met ProBasisbiblio West (6 miljoen). En waar laten we Flevoland en Utrecht? Utrecht hoort meer bij West dan bij Oost. Flevoland is een lastig geval: Almere is qua mentaliteit West, de rest is Oost.

Er zijn verschillende combinaties denkbaar, met 4 of met 3 ProBasisbiblio's (PBB's).

Variant A:

Noord:	Groningen, Friesland, Drenthe.
Oost/Midden:	Overijssel, Gelderland, Flevoland, Utrecht.
West:	Noord- en Zuid-Holland.
Zuid:	Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Variant B:

Noord/Oost:	Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel.
Oost/Midden:	Gelderland, Flevoland, Utrecht.
West:	Noord- en Zuid-Holland.
Zuid:	Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Variant C:

Noord/Oost:	Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland.
West:	Noord- en Zuid-Holland, Flevoland en Utrecht.
Zuid:	Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Variant D:

Noord/Oost:	Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland en Flevoland.
West:	Noord- en Zuid-Holland en Utrecht.
Zuid:	Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

In inwonertallen:

	Varianten, inw. (x miljoen)			
	A	B	C	D
PBB Noord	1,7			
PBB Noord/Oost		2,8	4,7	5
PBB Oost/Midden	4,4	3,3		
PBB West (incl. G3)	6	6	7,4	7,1
PBB Zuid	3,9	3,9	3,9	3,9
<i>PBB West (excl. G3)</i>	<i>4,2</i>	<i>4,2</i>	<i>5,6</i>	<i>5,3</i>

Basisgegevens:

Inwoners (x miljoen, afgerond)

Groningen	0,6
Friesland	0,6
Drenthe	0,5
Overijssel	1,1
Gelderland	1,9
Flevoland	0,3
Utrecht	1,1
Noord-Holland	2,5
Zuid-Holland	3,5
Zeeland	0,4
Noord-Brabant	2,4
Limburg	1,1
<i>Totaal provincies</i>	<i>16</i>

G3:

Amsterdam	0,8
Rotterdam	0,6
Den Haag	0,4
<i>Totaal G3</i>	<i>1,8</i>

"Geen Ferrari aanbieden als men de wegenbelasting niet eens kan betalen"

In provincies waar bovengemeentelijke basisbibliotheken worden gevormd en gekozen is voor loslaten van centraal werkgeverschap is een hot item de compensatie voor het niet meer subsidiëren door de provincie van directievoering en financiële administratie voor de bibliotheken in 30-min-gemeenten.

Geen subsidie rechtstreeks

De meeste provincies zeggen *geen plannen te hebben rechtstreeks basisbibliotheken te subsidiëren*, maar het te willen zoeken in het goedkoper aanbieden van andere producten en diensten van de PBC. Met andere woorden: de subsidie blijft naar de PBC gaan, maar wordt niet meer gestoken in directievoering en administratie.

De vraag is vervolgens voor welke producten en diensten de vrijvallende subsidie wel wordt aangewend.

De provincies hebben (officieel) de neiging geen "lokale taken" te willen bekostigen en zoeken het vooral in kwaliteitsverbetering, innovatie en netwerkvorming. Maar hebben de basisbibliotheken daar behoefte aan in een tijd van bezuinigingen en vlak na een fusie- of ander samenwerkingsproces waarvan iedereen weet dat het de eerste vijf jaar alleen maar geld kost in plaats van geld oplevert? (en dat bij een te kleine schaal en te weinig uitbesteding van backofficetaken en facilitaire taken *permanent* extra geld kost). Als compensatie zaken aanbieden waar ze geen behoefte aan hebben, noemen zij "gedwongen winkelnering". Het motto wordt dan: *geef het geld maar rechtstreeks aan ons*. Provincies die wel graag de basisbibliotheekvorming zien lukken, komen aldus onder *zware druk* te staan.

Dilemma GS Gelderland

Het dilemma is duidelijk verwoord in een brief die de GS van Gelderland 7 oktober naar de Statencommissie Welzijn stuurden.

GS wilden met het stopzetten van subsidiëring van directievoering en financiële administratie (per 1-1-2005) de vrijvallende middelen steken in het *innovatiecentrum* en in een aantal producten van Bibloservice. Een aantal gemeenten heeft echter laten weten geen behoefte te hebben aan een innovatiecentrum, maar herverdeling over de basisbibliotheken te wensen.

In Gelderland gaat het om € 770.000.

GS hebben 7 oktober vijf scenario's genoemd:

1. Voortgaan op de oude weg en directievoering en financiële administratie van bibliotheken in 30-min-gemeenten blijven bekostigen. Dat vinden zij ongewenst, omdat de provincie daarmee lokale taken blijft bekostigen.
2. Alle vrijvallende middelen verdelen over de 71 Gelderse gemeenten. GS vinden dat er dan geen sturing is.
3. Deel vrijvallende middelen bestemmen voor het innovatiecentrum, de rest verdelen over de gemeenten. Voor een deel dezelfde bezwaren als bij 2.

4. Deel vrijvallende middelen voor innovatiecentrum, de rest voor subsidiëring van producten van Biblioservice. Dan wordt zowel de vernieuwing gestimuleerd als steun gegeven aan basisbibliotheken.
5. Alle vrijvallende middelen inzetten voor subsidiëring van producten van Biblioservice. Dan is er echter geen vernieuwing en ontwikkeling.

GS bleven aanvankelijk vasthouden aan het oorspronkelijke plan (de 4^e optie). In een motie van Gelderse fracties (zie verderop) is echter aangedrongen op volledige compensatie aan de 30-min-gemeenten. In een reactie op de motie hebben GS het probleem nu vooralsnog bij de Gelderse Task Force (zie ook vorige Nieuwsbrief) neergelegd.

Maatwerk Noord-Brabant

In Noord-Brabant heeft de provincie gekozen voor maatwerk per basisbibliotheek-in-wording. Uit een lijst van producten en diensten van de PBC kan gekozen worden. De compensatie geldt tot 1 januari 2007. De hoop is dat er tegen die tijd zo veel positieve financiële effecten zijn van a. de basisbibliotheekvorming en b. de samenwerking van *alle* nieuwe en bestaande (grote) basisbibliotheken in een nieuw provinciaal netwerk waarvan ook de omgevormde PBC deel uitmaakt, dat de compensatie kan vervallen. In 2006 wordt de compensatieregeling geëvalueerd (zie ook Nieuwsbrief augustus 2003).

Het Directieoverleg Brabantse Bibliotheken (DOBB) heeft de provincie 12 november laten weten de maatwerk-oplossing voor het moment *werkbaar* te vinden, maar de aanpak om principiële en praktische redenen riskant te achten. Principieel vindt het DOBB dat de provinciale subsidies die bestemd waren voor directievoering en administraties voor 30-min-bibliotheken overgeheveld moeten worden naar de BB-en.

Praktisch bestond bij het DOBB aanvankelijk de angst dat de producten binnen het maatwerkpakket toch weer duurder zullen worden, waardoor er straks feitelijk geen sprake zal zijn van compensatie. De PBC en de provincie hebben echter helder gemaakt dat de compensatie-afspraken uiteraard worden nageleefd en dat tarief-aanpassingen van de PBC *niet* gelden voor de compensatie-producten.

Tot slot vindt het DOBB de gekozen oplossing nodeloos ingewikkeld ten opzichte van rechtstreeks compenseren in geld.

(Meer over het DOBB-standpunt, inclusief de visie op het facilitaire bedrijf, in het volgende nummer van de Nieuwsbrief).

Friesland

In Friesland, waar het proces voorlopig is voltooid, is de compensatie geregeld door van de nieuwe serviceorganisatie wel zogenaamde "lokale taken" als financiële administratie te subsidiëren. Het bleek de enige manier te zijn om de compensatie naar tevredenheid te kunnen regelen.

Reguliere taken

Paul Mekking van ProBiblio zegt het al enige tijd: de provincies kunnen wel een *Ferrari* aanbieden, maar als de basisbibliotheken de *wegenbelasting* niet eens kunnen betalen hebben zij er niets aan. Dus moet je bij de compensatie de gewone, reguliere, lokale taken niet uit het oog verliezen. Bovendien wordt door het feit dat er geen verschil meer is tussen 30-min en 30-plus de spoeling toch al dunner.

In Noord- en Zuid-Holland houden werkgroepen financiën zich bezig met deze problematiek.

GS Gelderland vragen Task Force advies compensatie

GS van Gelderland hebben besloten het probleem van de compensatie voor de per 1 januari 2005 wegvallende subsidie van directievoering en financiële administratie voor te leggen aan de Gelderse Task Force Bibliotheekvernieuwing. Dit als reactie op een in Provinciale Staten op 12 november aangenomen motie, waarin aangedrongen werd op compensatie aan de 30-min-gemeenten. GS stonden een beleid voor waarbij een deel van het geld zou worden aangewend voor het op te richten innovatiecentrum en een ander deel voor de producten en diensten van de provinciale serviceorganisatie. Onder druk van de motie schrijven GS in een brief d.d. 9 december aan PS:

"De subsidiëring van een innovatiecentrum stellen wij met tenminste twee jaar uit,

evenals het voornemen onderdelen van producten en diensten van Biblioservice (bijvoorbeeld bibliobussen) aanvullend te subsidiëren.

De uitvoering van de financiële compensatie heeft nogal wat voeten in de aarde. PS geven immers aan dat de financiële compensatie alleen geldt voor gemeenten die een kwalitatief goede basisbibliotheek hebben gevormd. Hoe dient dit vertaald te worden? De vraag dient zich vervolgens aan hoe om te gaan met gemeenten waarvan het inwonertal door de te verwachten gemeentelijke herindeling meer dan 30.000 zal bedragen. Wij zullen daarom criteria voor het verlenen van de compensatie opstellen na overleg hierover met de Task Force Bibliotheekvernieuwing. Deze zal een reactie opstellen, gehoord de betrokken gemeenten en bibliotheken. Wij verwachten in het voorjaar 2004 een regeling voor de uitvoering van de compensatie te kunnen opstellen".

Bezuinigen straffen

In de motie was ook gevraagd gemeenten die (in strijd met het Koepelconvenant) bezuinigen op bibliotheekwerk niet meer in aanmerking van vernieuwingsgelden te laten komen. GS volgen de motie op dat punt.

Biblioservice en OBD

De motie had ook gevraagd om een efficiënte serviceorganisatie die intensief gaat samenwerken met de OBD in Overijssel.

GS zeggen dat zij met het provinciaal bestuur van Overijssel contact zullen opnemen om de gevoelens daarover te peilen. Ook zullen zij Biblioservice vragen in welke vorm en wanneer samenwerking kan leiden tot kostenbesparing, verbetering van efficiency en kwaliteitsverbetering.

Op 7 oktober schreven GS aan PS: "Biblioservice Gelderland en de OBD hebben oriënterende besprekingen gevoerd over samenwerking en zelfs fusiemogelijkheden. Gezien de financiële situatie van Biblioservice is fusie momenteel niet reëel, hoewel dit in de toekomst niet moet worden uitgesloten. Uitgangspunt is om op die onderdelen samen te werken waar dit efficiencyvoordelen oplevert of een kwaliteitsimpuls. Voorbeelden zijn de ondersteuning in de

kwaliteitszorg van het openbare bibliotheekwerk of - in de toekomst - het aanbieden van dienstverlening op het terrein van de financiële administratie".

Nog geen fusie van Biblioservice en OBD

Zowel de directies van Biblioservice als van de OBD lieten naar aanleiding van de Gelderse motie weten dat zij nog niet denken aan fusie. Wel zijn ze bezig met verkennende gesprekken over vormen van samenwerking.

De OBD heeft een businessplan 2004-2007 gemaakt met de titel *Vleugels uitslaan*. De OBD wil specialismen aanbieden in andere provincies, een optie die De Vuijst Consult overigens ook noemt in zijn handreiking voor de omvorming van PBC's (zie verderop). *(Meer over het OBD-plan in het volgende nummer van de Nieuwsbrief).*

Fusiewinst ProBiblio aan bibliotheken in NH en ZH

ProBiblio heeft besloten de bibliotheken in NH en ZH te laten delen in de fusiewinst. De eerder voor 2004 aangekondigde algemene tariefsverhoging van 3,73 procent is verlaagd tot 1,73 procent. Analyse van de financiële situatie toonde aan dat ProBiblio in staat is om de besparingen die zij heeft bereikt door de fusie van de PBC's Noord- en Zuid-Holland, direct ten goede te laten komen aan haar klanten. Een belangrijke doelstelling van de fusie was het behalen van een structurele fusiewinst van minimaal 5 procent. Deze doelstelling is ruimschoots gehaald.

Flevolands bibliotheekbureau los van Almere

Het nieuw in te stellen Flevolandse bibliotheekbureau zal niet gaan werken voor de Bibliotheek Almere. De bibliotheek van Almere werkt ook niet mee aan de totstandkoming van dat bureau. Dit sluit

echter niet uit dat zij met andere bibliotheken wil samenwerken. Dat is de uitkomst van een miniconferentie op 4 december van de Flevolandse Stuurgroep Oprichting Bibliotheekbureau, in aanwezigheid van de voorzitter en de interim-directeur van de OB Almere en onder voorzitterschap van organisatieadviseur J. de Vuijst. De bibliotheken in de overige vijf gemeenten van Flevoland vinden het jammer, maar hebben wel begrip voor het standpunt van Almere. Het feit dat Almere groeistad is (in 2030 volgens de planning 400.000 inwoners), vraagt veel van het bestuur, het management en de medewerkers.

Vijf gemeenten

Het bureau zal gaan werken voor de bibliotheken in de vijf gemeenten Noordoostpolder, Urk, Lelystad, Dronten en Zeewolde. Taken van het bureau worden ICT-infrastructuur, provinciale catalogus, schoolmediatheekdienst, wisselbibliotheekdienst en IBL/OBL. Daarnaast het ondersteunen van bibliotheken bij het ontwikkelen van innovatie, van professionalisering en van netwerkvorming.

Omvorming SSBF

In tegenstelling tot eerdere plannen zal het bureau niet nieuw worden opgericht, maar worden gecreëerd door omvorming van de huidige Stichting Samenwerkende Bibliotheken Flevoland (SSBF). Liquidatie van deze stichting en oprichting van een nieuwe is lastiger dan omvorming. De plannen moeten door de betrokken gedeputeerde nog wel officieel in GS worden gebracht.

Subsidies provincie

De SSBF ontving in 2002 € 478.000 van de provincie en in 2003 € 589.000. In 2004 zal er € 775.000 naar het nieuwe bureau gaan.

Verder heeft de provincie een bedrag van € 65.000 gereserveerd voor het vormgeven van de top van de informatie-functie in Flevoland. Het is nog niet duidelijk hoe dat precies vorm zal krijgen, maar volgens de provincie zal het zeker geen traditionele WSF worden. Het is wel de bedoeling de bibliotheken op het punt

van specialistische informatie beter te faciliteren.

Steun afkoop leenrecht

Het bestuur van de Stichting Bibliotheken-overleg Zuid-Holland (BOZH), bestaande uit de directeuren en regiodirecteuren van de Zuid-Hollandse openbare bibliotheek-organisaties, heeft besloten in meerderheid steun te betuigen aan het pleidooi van de SOOB NH voor afkoop van het leenrecht. Staatssecretaris M. van der Laan is daarover in een brief d.d. 5 december geïnformeerd.

Ook de bibliotheken van het Drentse PBC-netwerk (brief PBC d.d. 24 november aan de staatssecretaris) steunen het pleidooi van de SOOB.

De Overijsselse Bibliotheekdienst (OBD) bleek al eerder, 9 oktober, aan mevrouw Van der Laan te hebben laten weten voor afkoop van het leenrecht te zijn.

Het VOB-bestuur heeft in een op 11 december uitgedeelde mededeling aan de leden verteld dat hij vindt dat het bedrag besteed moet worden aan "het netwerk van openbare bibliotheken": € 18 miljoen via de provincies (zelfde systematiek als € 5,5 miljoen, maar dan ook voor 30+) en 2 miljoen voor Bibliotheek.nl.

De VOB-mededeling is 11 december *niet tegengesproken, maar ook niet omarmd*.

De OBD bepleitte naast afkoop leenrecht ook nog 7 andere punten (zie hieronder).

Bestemmingen 20 miljoen

Voor de € 20 miljoen extra die OCenW ingaand 2007 voor het openbare bibliotheekwerk wil uittrekken, zijn tot nu toe officieel de volgende bestemmingen genoemd:

OCenW (tekst bij begroting 2004):

- Goeddeels benutten voor de versterking van de educatieve functie van bibliotheken. Het gaat daarbij om intensivering en verbreding van de samenwerking met onderwijsinstellingen.
- Daarnaast het "leren buiten de school" faciliteren en stimuleren, zowel voor de

jeugd (o.a. studieplekken en pc-voorzieningen) als voor (jong)volwassenen (open leercentra waar onderwijsmodules en cursussen kunnen worden gevolgd, waaronder inburgeringscursussen).

- Andere bestanddelen: versterking van de culturele functie (platform voor culturele activiteiten, zoals toneel-voorstellingen) en de maatschappelijke functie ("veilige" en laagdrempelige ontmoetingsplaats in de wijk).

OCenW (de heer H. Kramer, hoofd Media, Letteren en Bibliotheken, op 23 okt. bij ProBiblio Plaza):

- Het overgrote deel ten goede laten komen aan gemeenten en provincies voor de inhoudelijke vernieuwing en voor de afronding van de vorming van basisbibliotheken;
- Het overige geld besteden aan de verdere uitbouw en ontwikkeling van de landelijke ICT-diensten;
- Als derde component een "incentive"-programma. Binnen dat programma zullen initiatiefrijke bibliotheken beloond kunnen worden voor innovatieve ideeën rondom de bibliotheekvernieuwing.

OCenW (beleidsbrief Cultuur, 3 nov. aan Kamer):

- Landelijke nieuwe producten ontwikkelen, bijvoorbeeld op het gebied van ICT.
- Daarnaast gebruiken om *best practices* te stimuleren en een kwaliteitszorg-systeem voor het bibliotheekstelsel in te voeren.
- Met de convenantpartners zal overlegd worden over de resultaten die eind 2008 bereikt moeten zijn.

SOOB, Bibliotheken PBc Drenthe en

BOZH (in brieven 12 en 24 nov. resp. 5 dec. aan M. van der Laan):

- Afkoop leenrecht (is ca. € 15 miljoen mee gemoeid). Zorg dat het geld ten goede komt aan bibliotheekvernieuwing aan de basis. Voorkom dat het geld voornamelijk wordt besteed aan landelijk ingezette projecten.

OBD (brief 9 okt. aan M. van der Laan):

- Afkoop leenrecht.
- Kulturhusconcept premiëren.
- Invoering RFID/selfservice ondersteunen.
- Standards, benchmarking & audits helpen ontwikkelen.

- Upgraden convenanten naar ABC-wet (Archief, Bibliotheek en Cultuurhuis).
- Voortouw nemen virtuele bibliotheek.
- Regionale projecten educatieve functie (90% van het budget).
- Eén goede opleiding ("Dutch Archives, Library and Museum School").

VOB (Bedrijfsplan Bibliotheek.nl 2004-2006, pag. 4, inleidende brief bestuur):

- Bibliotheek.nl als nieuwe stelseltaak financieren en daarmee een basis leggen onder de gezamenlijke bibliotheekvernieuwing. Er is door het rijk extra geld uitgetrokken voor de openbare bibliotheek ("20 miljoen") waar deze taak uitstekend in past.

VOB (Nagekomen mededeling 11 dec.):

- Het geld inzetten op (het netwerk van) openbare bibliotheken. Vooral daar waar het werk gebeurt, in de provincies en gemeenten en voor een klein deel (in de meerjarenraming gaat het om 2 miljoen) voor de landelijke netwerkinspanningen rond Bibliotheek.nl. Het ligt voor de hand aan te sluiten bij de wijze waarop tot heden de voor bibliotheekvernieuwing beschikbare 5,5 miljoen euro is ingezet. Daarbij moet de grens voor 30.000 inwoners worden verlaten. Het netwerk krijgt dan pas een werkelijke stimulans als ook de grotere bibliotheken materieel voordeel gaan ondervinden van onderlinge samenwerking. In een netwerk horen immers ook krachtige steunpunten.

VOB wil randvoorwaarden voor bibliotheeknetwerken

"Tot heden heeft de Vereniging zich vooral met de inhoudelijke, vernieuwende aspecten van het bibliotheekwerk bezig gehouden en zich niet uitdrukkelijk uitgesproken over de meest gewenste bibliotheekstructuur. Toch wil zij nu de inhoudelijke vernieuwing samenbrengen met de herstructurering, als een kans voor de hele branche". Aldus de Vereniging van Openbare Bibliotheken in haar Jaarplan 2004.

De Vereniging heeft grote leden en kleine leden en die denken niet allemaal hetzelfde over de herstructurering. Hoe redt de VOB zich hier uit? Met o.a. de volgende passages:

"De Vereniging heeft al eerder haar stem laten horen tegen wat wel "donut"-vorming heet, het vormen van basisbibliotheken in het landelijke gebied zonder dat de grotere bibliotheken daarbij betrokken zijn. Juist op dit punt moet nadere gedachtevorming plaatsvinden".

"Het is evenzeer van belang in te gaan op de rollen en taken die de drie overheids-lagen voor het stelsel van openbare bibliotheken kunnen spelen. Binnen de taakverdeling moet worden aangesloten op het stelsel als zodanig. De sector wordt vooral gestuurd door gemeenten en provincies. Door juist het netwerk te stimuleren en afspraken te steunen die van gemeenten en bibliotheken kwaliteit en professionaliteit vragen, kan het rijk bewerkstelligen dat het niveau van de branche in zijn geheel wordt opgetild. Door het kiezen van deze eigen rol versterkt het rijk de positie van openbare bibliotheken".

"Door de gekozen rolverdeling tussen rijk en provincies heeft provinciaal maatwerk een prominente positie. De bibliotheken die naast een regionaal ook een landelijk netwerk vormen, zullen duidelijk moeten maken aan welke randvoorwaarden dat maatwerk moet voldoen om nog binnen een landelijke samenwerking te passen. De bibliotheken met wetenschappelijke steunfunctie bevinden zich nadrukkelijk op dat snijvlak tussen regionaal en landelijk netwerk".

Verheldering

Aangezien ik met name de laatste passage mistig vond, heb ik Jan-Ewout van der Putten opheldering gevraagd. Over welke randvoorwaarden gaat het? Wat moeten de WSF-bibliotheken op dat snijvlak concreet doen?

Reactie JEvdP

De reactie van Jan-Ewout van der Putten: "Wat wordt bedoeld is dat bij de aanpak van de bibliotheekvernieuwing uitdrukkelijk aangesloten is bij de provinciale regierol. Je kunt zeggen regionaal/provinciaal maatwerk. Uit de jongste quick scan (procesbureau) blijkt dat men daarover redelijk tevreden is. Er is alle reden om aan te nemen dat ook bij de verdeling van de 20 miljoen aangesloten wordt bij die regierol.

Dat zo zijnde, bestaat er behoefte om bij alle lokale en regionale pluriformiteit toch zoveel samenhang te bewaren dat nog van een landelijk netwerk gesproken kan worden en ook de voordelen van landelijke samenwerking kunnen worden benut.

Waar het hele stuk uitgaat van de zelfbewuste bibliotheek die mede de eigen omgeving schept, wordt van de branche gevraagd zelf een actieve rol te spelen bij het duidelijk maken welke randvoorwaarden dat zijn.

De opmerking over de WSF is gebaseerd op de dubbele positie die de WSF-bibliotheken innemen. Ze zijn actief in de eigen regio en dragen onder regie van de provincie bij aan het regionale netwerk. Tegelijkertijd vormen zij een landelijk netwerk met eigen taken (elkaar aanvullende collecties; IBL etc). In de ogen van het bestuur behoren de WSF-bibliotheken tot de schakelpunten tussen land en regio".

Antwoord WK

Mijn antwoord daarop: "Dit verheldert de passage wel wat. Niettemin zie ik het nog niet echt voor me. Het netwerkverhaal is al een oud verhaal (en staat nog steeds in de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid, met de oude tekst uit voorgaande wetten): lokale netwerken (centrale en filialen); provinciale (of, in grotere provincies: regionale) netwerken en een landelijk netwerk. *) In de praktijk: formeel en informeel dwars door elkaar. Sommige lokale bibliotheken in het provinciale of regionale netwerk, maar andere lokale bibliotheken meer (direct) in het landelijke netwerk. En subnetwerken, soms per onderwerp weer andere.

Ook nu, bij de bibliotheekvernieuwing, zie ik dat het begrip netwerk (misschien ten dele wel *per definitie*) wat vaag en ongrijpbaar blijft. Eigenlijk zitten alle provinciale regisseurs er nog mee hoe ze het begrip inhoud en handen en voeten moeten geven.

Wat de WSF betreft, citeer ik nog een keer Reumer: "En dan komt de landelijke functie van de WSF aan de orde. Deze functie, nooit in de oorspronkelijke opzet bedoeld, is eigenlijk zonder inspraak van het totaal van het georganiseerde bibliotheekwerk tot stand gekomen en in de praktijk geaccepteerd. Het is tijd ons opnieuw te bezinnen of integratie in het NBLC niet beter zou zijn".

Nu kun je natuurlijk nog steeds uitgaan van die geaccepteerdheid, maar ook eens kijken of die eigenstandig landelijk rol (betaald uit *provinciaal* geld) wel zo zinvol is, te meer daar de WSF zich in de regio/provincie veelal zwak manifesteert. Dus noch landelijk, noch provinciaal is de WSF echt geïntegreerd in het openbare bibliotheekwerk. En dan wel een schakelfunctie (wat die ook moge behelzen)?"

*) Toen ik dit schreef had ik de Wet niet bij de hand. De Wet zegt letterlijk:

"Een **lokaal netwerk** bestaat uit door de gemeente bekostigde of in stand gehouden openbare bibliotheken;

een **provinciaal netwerk** bestaat uit een provinciale bibliotheekcentrale en de lokale netwerken in het gebied waarin deze werkzaam is;

het **landelijke netwerk** bestaat uit de landelijke voorzieningen van bibliotheekwerk en de provinciale netwerken".

Gewoon glashelder. Wat is er eigenlijk op tegen dat overheden en zelfbewuste bibliotheken normaal de Wet naleven? Waar zijn wetten anders voor?

Bibliotheken in steden die de omvang hebben van een kleine of middelgrote provincie (Den Haag, Rotterdam en Amsterdam) kunnen m.i. als BB worden beschouwd en Amsterdam zelfs als provinciaal netwerk, PBC en BB tegelijk. Dan zijn we toch klaar met de netwerken?

Gedachten over donuts

De VOB wil nadere gedachtevorming over "donut"-vorming: vorming van basis-bibliotheken in het landelijke gebied, zonder dat grotere bibliotheken daarbij betrokken zijn.

*Hierbij vast enkele gedachten over de donuts (of in British English: doughnuts; in het Nederlands **niet**: deugnieten).*

- *Een landelijk gebied bestaat nauwelijks nog in Nederland. Wel zijn er kleinere en grotere gemeenten. Zoals bij gemeentelijke herindeling kleinere gemeenten niet graag opgeslokt worden door de grotere, worden kleinere bibliotheken niet graag overgenomen door grotere. Ze vormen liever eerst samen een sterkere eenheid om van daaruit later de onderhandelingen op meer gelijkwaardige voet te kunnen voeren. Er zijn al kleinere bibliotheken aan het fuseren die straks samen een*

groter werkgebied hebben dan het buur-doughnut-gat.

- *Bibliotheken in kleinere gemeenten zijn tevreden over hun aansluiting bij de PBC en voelen geen aandrang om de negatieve financiële gevolgen van schaalverkleining onder ogen te zien die zal optreden als ze gaan aansluiten bij een doughnut-gat dat als centrum-bibliotheek zelf back-officetaken en/of facilitaire taken, zonder voldoende aansluiting op een regionaal of provinciaal netwerk, wil gaan verrichten.*
- *Sommige doughnut-gaten zijn druk met nieuwbouw of met bibliotheekverbreding en hebben geen enkele aandrang zich bezig te houden met bibliotheken in kleine buurgemeenten. Genoeg sores bij zichzelf.*

Handreiking De Vuijst omvorming PBC tot PSO

Het procesbureau bibliotheekvernieuwing wil stimuleren dat beleidsmakers bij de omvorming van de PBC's tot nieuwe provinciale serviceorganisaties (PSO's) rekening houden met het belang van netwerkvorming. Met het oog daarop is op de site www.bibliotheekvernieuwing.nl op 1 december een door De Vuijst Consult gemaakte handreiking gepubliceerd.

Hieronder belicht ik enkele uitspraken die me opvielen:

- Voor een goede netwerkoriëntatie is het management van de bedrijfsprocessen in en tussen de bibliotheekvoorzieningen een belangrijk vereiste. Een bedrijfsproces dient in zijn geheel, van de klantvraag tot levering van de dienst, in ogeschouw te worden genomen, waarbij de muren tussen de afzonderlijke organisatie-onderdelen niet de voortgang van het proces mogen belemmeren. Daarbij biedt informatietechnologie nieuwe mogelijkheden om de taken op een andere wijze uit te voeren.
- Voor het kunnen bepalen van de ontwikkelingsrichting van een PSO zijn gedeelde beelden en standpunten nodig over het provinciale netwerk (welk type netwerk is het meest passend?), over de positionering van de PSO (welke plek krijgt de PSO in het netwerk?) en de manier van werken van de PSO (finder, minder of grinder, ofwel: ondernemer/

vernieuwer, regisseur of uitvoerder). Het is van belang dat de verschillende geledingen (gemeenten, provincie, bibliotheekvoorzieningen) uitkomen op een geaccepteerd beeld dat kan rekenen op zoveel mogelijk draagvlak.

- Iemand is niet een finder, minder of grinder omdat hem/haar dat wordt opgedragen, maar omdat het zijn of haar instelling is. De huidige leiding zal niet zo maar in staat zijn een organisatie met een wezenlijk ander karakter aan te sturen en zal daarin gefaciliteerd moeten worden. Dit is een belangrijke uitgavenpost voor het frictiegeld. *Opmerking:* Als je als provincie een finder hebt gepositioneerd, moet je niet klagen als die ook daadwerkelijk gaat ondernemen en de kleine klantjes niet meer bedient. Vergt rechte rug jegens de gemeenten.
- De rol en positie van de PSO moet in breed verband worden gezien. Het samenhangende bibliotheeknetwerk (inclusief het land) is nog volop in ontwikkeling. Omdat de toekomst op vele fronten onzeker is en er vele factoren een rol spelen, is een brede scan van het hele bibliotheekwerk nodig en niet alleen die van de huidige steunorganisatie.
- De PSO kan een positie hebben als externe leverancier aan (o.a.) het netwerk of als spil binnen het netwerk. *(De derde mogelijkheid, die de PBC's zelf benadrukken, n.l. dat ze juist geen spil van maar een speler in het netwerk willen zijn wordt niet genoemd - wk).*
- Bij externe profilering van de PSO gaat het om de rol (R), de expertise (E) en de markt (M) (te verbeelden als punten van een driehoek). Gecontroleerde innovatie zet in op één punt van de driehoek, de andere twee veranderen mee. Morrelen aan twee punten tegelijk is risicovol, morrelen aan alle drie is fataal.
- Discussies met individuele bibliotheken over verlies van vermeende autonomie kunnen geholpen zijn met het besef dat in de front-office de bibliotheek baas in eigen huis is, dat door een goede back-office de dienstverlening aan de klant verbeterd kan worden en dat er in de front-office meer tijd vrij komt om te werken aan een vitale lokale voorziening.
- Provincies kunnen onderling tot afspraken komen over het toewijzen van specialismen aan de PSO's van bepaalde provincies.
- Bepaald moet worden welke dienstverlening aan bibliotheken volgens marktconforme tarieven afgenomen wordt en welke producten en diensten deels gesubsidieerd worden. *(De provincies zullen dus kleur moeten bekennen voor wat betreft hun nieuwe subsidiebeleid - wk).*
- Door het feit dat bibliotheekproducten en -diensten vanuit de steunorganisaties deels gesubsidieerd worden door provincies, hebben vooral kleinere bibliotheken onvoldoende zicht op de integrale kosten daarvan. Dit bemoeilijkt de herverdeling van taken tussen lokaal en provinciaal niveau. Het is tevens de vraag of de huidige afnemers (bibliotheekorganisaties) voldoende draagkrachtig zijn om nieuwe producten en diensten af te nemen en gemeenten als betalende en opdrachtgevers voldoende zicht hebben op prijs-kwaliteitsverhoudingen. De markt van de PSO is complex, omdat de PSO te maken heeft met een zogenaamde "KGB3-omgeving" (kopers, gebruikers, beslissers, betalende en beïnvloeders in de markt).
- Een belangrijke weeffout is het instellen van een niet-onafhankelijk toezichtorgaan met daarin de bibliotheeksector vertegenwoordigd. De toezichthouder komt daarmee in een dubbele positie. Hij wordt verkapt baas van zijn leverancier. De continuïteit van de PSO kan hiermee op gespannen voet komen te staan met de continuïteit van (delen van de) sector. *(Kennelijk denkt Twynstra Gudde hier anders over, want die is betrokken geweest bij het Friese model: directeuren BB-en vormen het bestuur van de PSO, als taakorganisatie van en voor de bibliotheken, zonder nadruk op een klant-leverancier-verhouding - wk).*
- Goede mensen zijn de succesfactor van de vernieuwing. Dit vergt een actief beleid van toekomstige leidinggevenden en interventies op zowel de bereidheid tot verandering (will) als de benodigde vaardigheden (skill).

Conferentie geeft input voor visienotitie over WSF

Tijdens een door het procesbureau en IPO georganiseerde WSF-conferentie voor een klein gezelschap van ambtenaren,

directies, gedeputeerden en andere betrokkenen op 19 november bleek dat het voortbestaan van de WSF geen automatisme is.

Er werd voor gepleit te stoppen met de animositeit tussen WSF en PBC en de handen ineen te slaan.

De resultaten van de conferentie vormen input voor een door IPO in overleg met de provincies - op basis van al dan niet gezamenlijke provinciale visies op WSF en PBC - voor te bereiden advies van de landelijke stuurgroep over taak en positie van de WSF.

Negen "bibliotheekclusters" per 1 januari 2004

In de Nieuwsbrief van oktober en november verwachtte ik **elf** nieuwe "bibliotheekclusters" (samenwerking of fusie van bibliotheken in meerdere gemeenten, dus los van gemeentelijke herindeling) per 1 januari 2004. De verwachting is nu dat er **negen** echt klaar zullen zijn. De *voorzien regionale backoffices* in Limburg halen 1 januari niet. Gemikt wordt nu op voorjaar 2004.

Friesland is (voorlopig) klaar met 6 nieuwe clusters: NO, NW, ZW, Z, ZO en Midden. De OB Smallerland bleef er buiten.

In **Noord-Holland** gaan de bibliotheken van "WOWO" (39.100: Wognum, Opmeer, Wester-Koggenland en Obdam) fuseren per 1 januari 2004.

In **Noord-Brabant** zijn de OB-en Tilburg en Oisterwijk per 1 oktober gefuseerd tot "OBT - Bibliotheek voor Midden-Brabant" (221.000).

De bibliotheken in Het Markiezaat (110.000: Bergen op Zoom, Steenbergen en Woensdrecht) fuseren 1 januari 2004.

In **Limburg** zijn de Westelijke Mijnstreek (187.000, rond Sittard-Geleen) en Noord- en Midden-Limburg (218.000; zonder Roermond, Venlo, Weert en Venray) ver met een regionale back-office. Het ingewikkelde is echter dat de vorming hiervan ook gepaard gaat met fusies van bibliotheken.

In Noord- en Midden-Limburg wordt gestreefd naar 5 stichtingen die samen een 6^e stichting, de regionale backoffice, in stand houden. Van die 5 is er 1 een bestaande bibliotheekstichting (Nederweert), is er al 1 ontstaan door fusie van bibliotheken en zijn er nog 3 bezig.

In de Westelijke Mijnstreek wordt gewerkt aan een fusie van alle bibliotheken, waarbij de nieuwe stichting tevens de back-office zal verzorgen. Symbiose wordt per 1 januari omgezet naar de BV Spark Result, maar de bibliotheekpoot gaat *niet* mee. Zolang de backoffices er nog niet zijn, blijft de ondersteuning even doorgaan op de oude voet. (*Meer over Limburg in een volgende Nieuwsbrief*).

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. **Graag zelfs.** De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar.

Bent u het met opinies in deze Nieuwsbrief:

- helemaal niet eens;
- niet helemaal eens;
- een beetje wel eens;
- helemaal wel eens?

Laat het weten. Reacties en spontane bijdragen worden gepubliceerd. De enige eis is dat ze leesbaar zijn, niet te lang en niet in strijd met de Nederlandse Grondwet.

Ze mogen wel in strijd zijn met de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid, het Koepelconvenant, het rapport-Meijer, de rapporten van de Raad voor Cultuur, VOB-beleidsnotities, PBC-notities, WSF-notities en notities van organisatie-adviesbureaus.

WK